

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS BENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Hulzen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Dr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Grootegast; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 14, Kampen; voor medewerkers: rechtstreeks aan hen of aan de administratie.

Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes. Tel. 2424 — Postrek. Nummer 406040 ten name van „DE REFORMATIE”, GOES.

Abonn.: f 4.— per halfj., buitenl. f 10.— per jaar; losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling. Advertentiën: 20 cent per m.m.

INHOUD: Hoofdart.: Satan en de idee van den „dood van God” (Bij het Paaschfeest). — Kerkelijk leven: Nogmaals: De Rechter. — Synodes en wetenschap, 1. — Maria, de moeder van onzen Heere Jezus Christus, 12. — Op tournee. — Op en om 't kerkplein: Gewillig en met

vreugde. — Pol. en Soc. leven: Verband en Verbond, 4. — Zending en Evang.: De kwestie van het evangelistenambt, 20. — Groninger Brieven. — Boekbespreking. — Aan een jongeren tijdgenoot: „Stotteren” op Paschen. — Kerknieuws.

nisch of Demonisch”? En — daar hebt ge weer de roomsche halfslachtigheid; de roomsche auteur verklaart zich homogeen met den Duitschen socialist, later naar Amerika getrokken, Paul Tillich. Tenminste in dit opzicht (want helder is de voorstelling niet): schrijver zegt, dat hij er de voorkeur aan geeft, zich „naar het voorbeeld van andere schrijvers (en dan noemt hij allereerst Tillich) te bedienen van de uitdrukking „daemonisch”, die bij voorkeur aanvaard is in de taal van de hedendaagsche filosofie. De ongehoorzaamheid, de opstand, de haat ten opzichte van de hoogste waarde — de Heilige der Heiligen — dat zijn de wezenlijke kenmerken van het daemonische, waar van Satan a n d e t o p is, een macht, die de krachten van den mensch en van de natuur te boven gaat”. Op de volgende bladzij staat (dan ook?) te lezen: „wie duivel zegt, zegt ook genade en zonde”.

Satan en de idee van den „dood van God”

HOOFDARTIKEL

(Bij het Paaschfeest)

Er is eenigen tijd geleden een merkwaardig boek verschenen; een verzamelwerk onder den titel „Satan”. Allerlei schrijvers hebben er een bijdrage aan geleverd; ze zijn, zoover wij weten, allen Roomsche. Uitgeverij is: Forholte, te Voorhout. Voornaamste uitvoering; pétilante schrijfwijze, merkwaardige illustraties: één van die uitgaven voor „intellectueelen” (dit keer is het woord niet misprijzend bedoeld), waarmee de roomschen zooveel wonderdadigs, zou men bijna zeggen, tegenwoordig bereiken.

Paul Lenz-Médoc schrijft, aan het eind bijna, een artikel waarin over „De dood van God”, en daarna volgt, met de laatste bijdrage, een beschouwing van wijlen Dom Alois Mager over „Satan in onze dagen”.

Alois Mager wordt bij de lezers ingeleid met een kort woord van P. Bruno. Deze vertelt van Mager, dat hij een bittere vijand — om des geloofs wil — was van Hitler, en van zijn staat; hij „liet niet na, vanuit zijn venster de woorden van het exorcisme uit te spreken ten overstaan van den Obersalzberg” (daar woonde, gelijk men weet, Hitler). Alois Mager was deken van de theologische faculteit te Salzburg; Hitler was dus in zijn nabijheid, en de man heeft er bitter onder geleden. In zijn inleidend woord vertelt Bruno: „Midden in de Hitleriaansche tragedie ben ik met hem naar Dulmen gegaan, ter bedevaart, naar degene die, ongeveer honderd vijf en twintig jaar geleden, het volgende visioen meedeelde waarvan het gezicht haar had kunnen doen sterven, zel zij, wanneer zij het zich voor oogen stelde.” En dan volgt er een woord van de „zalige” Anna Katharina Emmerich, augustijnsche religieuze van het Convent van den Agnietenberg in Dulmen, gestorven 1824. Deze zou hebben verteld, gezien te hebben, dat, (als ze zich niet vergiste), Lucifer (de duivel) 50 of 60 jaar vóór het jaar 2000 na Christus weer gedurende eenigen tijd zou worden vrijgelaten uit de hel: in haar visioen had ze hem daar met zware ketens gebonden gezien, en zwarte dampen bruisen rondom hem. Die woorden van Anna Katharina worden door den schrijver nu betrokken op Hitler, den man, die zelf — volgens het artikel — eens verklaard had: „men moet de kerk (niet bestrijden, dat geeft maar martelaren, doch) droog leggen; ik had ook vroeger dit schut rondom mijn ziel, maar ik heb het verbroken, lat na lat”. Hitler, van wien generaal Jodl in het proces van Neurenberg, verklaard moet hebben: hij was een groot man, maar een groot satanisch man.

Wat nu in den kring van deze auteurs zoo ongeveer als satanisch „aangevoeld” (!) wordt, blijkt uit een bij dit laatste citaat (van Jodl) gevoegde noot (van de redactie), waarin verteld wordt van den dood van een „satanist” of „pseudo-satanist” (let op „of!”), „Sir” Aleister Crowley, aangediend als „de meest vuile en de meest perverse persoon van Groot-Brittannië”. Van hem is het woord: „Eer Hitler was, BEN IK”. Hij had te Berlijn in 1920—22 twee tijdschriften opgericht: G n o s i s en L u z i f e r. Alvorens deze wereld te verdwijnen vervloekte deze zeventigjarige toovenaar (we citeren nog steeds die noot) zijn dokter, die hem

terecht morphine weigerde, omdat hij deze aan jonge menschen uitdeelde. „Omdat ik zonder morphine moet sterven omreden van u, zult gij onmiddellijk na mij sterven”. Hetgeen gebeurde.

Op het graf van Crowley zijn volgens persberichten duivelsche bezweringen gezongen, een Hymne aan Pan, een hymne aan Satan, en de Collecten voor de gnostische Mis. Volgens Harry Price, specialist in demonologie, wordt in Londen op groote schaal, met name door intellectueelen, een complete ritus van duivel-aanbidding vrij onbeschaamd beoefend.

Het is pakkend, dit alles te lezen; maar het roept onmiddellijk vragen op. Daar hebt ge een theoloog, die een duivelbezweringsformule slingert tegen Hitlers verblijfplaats; maar in Hitlers dood was de duivel nog krachtig-tegenwoordig. En, waar leugen en moord naar de beschouwing van Alois Mager de typische kenmerken zijn van het „satanische” (Joh. 8:44), daar komt de vraag op, of niet na Hitlers dood schier overal leugen-en-moord als exponenten van een zich vormende wereldmacht zich vasten voet hebben verworven na de localisering van Hitler; met hem is tenslotte die localisering gelukt, met leugen en moord niet. Beloken Paschen! Daar hebt ge een satanist, wiens op een sterfbed welverzekerd uitgesproken vloek prompt uitkomt, maar een religieuze Anna Katharina verklaart: a l s i k m e n i e t v e r g i s, d a n i s z e t e g e n z ó o e n z ó o l a a t o p d e w e r e l d k l o k t e v e r w a c h t e n: de ontbinding van den Satan, waarover alle bijbellezers zich, als over een vragenprobleem tenminste, het hoofd nog altijd breken.

Vragen genoeg, maar een antwoord krijgt men niet. Geven nu deze roomsche auteurs een scherp belijnd antwoord? Ik vrees van: neen. Ze hebben, ik gaf het toe, in hun contact met intellectueelen soms wonderdadige resultaten bereikt. Maar als men niet oppast — ook wij moeten daar allemaal goed aan denken — dan zijn resultaten van kerkelijke apologeten bij „andersdenkenden” (!) altijd nauw verbonden aan Pyrrhus-overwinningen; men wil hetgeen God een „skandalon” (een struikelblok) noemt voor „het vleesch”, gladstrijken als een heel mool laagje kneedbare stopverf: de hooggeachte intellectueel kan er prachtige figuren uit boetseeren. Een vreemd bedrijf: God zegt: dat (struikel)blok wordt nooit een stopverfmassa, want wie gelóóft, die heeft er nóg een blok aan, maar dan als petra (granietblok) v a n b e h o u d e n i s. Dat blok is dus onveilig voor den ongelooovige, maar wordt pas veilig binnen de kategorieën van het geloof. Maar de huidige apologeten willen het blok mollig en week maken, en dan gladstrijken, en van zijn gevaarlijkheid berooven, éér een ongelooovige geloovig is gewórden; wie zoo het geloof verdedigt, doet het nog altijd schade, net als de eerste apologeten deden.

Misschien zie ik niet verkeerd, als ik een symptoom van deze Pyrrhus-tragedie ontwaar in de uitspraak van bovenvermelden Paul Lenz-Médoc. Deze besluit nl. zijn bijdrage met een paragraafje over de vraag: „Sata-

Waarom we het betreuren, dat een roomsche theoloog in een verzamelwerk over Satan ten overstaan van de „Gebildete” onder de verachters van de belijdende theologie liever naar de wijze van Tillich van het „daemonische”, dan naar de wijze van den bijbel van het „satanische” spreekt? En „Satan” aan den top ziet staan van het „daemonische”?

We hebben in ons werk „Wat is de Hemel?” daarvan vrij uitvoerig verslag gegeven. Tillich meent, dat het woord „satanisch” zou aanduiden een principieele, volstrekt en onvermengd booze wezenheid. Boos tegen God, maar dan zonder eenige bijmengselen van goed. Daarom wil hij er niet van weten, dat het satanische in de geschiedenis zou optreden: deze heeft geen ruimte voor wat enkel, puur, d.w.z. zonder eenige aanwezigheid van andere, betere, elementen, boos wezen zou. Vandaar de naam „daemonisch”: in deze benaming wordt 'n zekere tempering van 't begrip van het satanische gegeven. Niet het satanische, wel het daemonische kan in de geschiedenis concreet worden, vindt Tillich. Het daemonische, dat is een macht, waarin iets „heiligs” is (vraag maar niet naar de betekenis van dat woord), en die niettemin God weerstreeft. Eenerzijds wordt het leven erdoor „gedragen”, anderzijds toch ook weer „verstoord”.

Maar ieder verstaat, dat hiermee aan ons Paaschfeest de schriftuurlijke betekenis ontzegd wordt. Indien deze onze geschiedenis in onzen tijd geen plaats heeft voor het werkelijk satanische, dan is Christus' kruis ook geen wezenlijke strijd daartegen geweest, en zijn opstanding geen wezenlijke overwinning erop. Dan is één van beide waar: de Satan is Hem permanent ontweken, óf — men moet Christus' strijd met den Satan buiten het raam van tijd en geschiedenis zich zien voltrekken. Dan is die strijd „in een anderen tijd”, of „tusschen de tijden” of „in een andere dimensie” voltrokken. Het Paaschfeest geeft dan geen doorbraak, doch is hoogstens teeken van een doorbraak — waarin niets echt „gebroken” wordt.

Wat de Schrift in dezen leert, is ook in dit blad al ettelijke malen gezegd. Volgens haar zijn de christelijke feesten verscherpte g e d a c h t e n i s v a n f e i t e n, en geen verhoogde a n w i j z i n g v a n t e e k e n s. Goede Vrijdag was metterdaad de beslissende kamp met den vorst der duisternis; en wie zijn naam noemt heeft nog niets van zonde-en-genade gezegd. Zonde en genade leert men pas kennen uit het Woord, dat God gegeven heeft, en waarin Hij ons over Christus en Satan en onszelf openbaring geeft. Wie op Goeden Vrijdag en op Paschen de neerwerping van Satan in de kategorieën van recht en van kracht niet erkent (terwijl dan „Satan” als onvermengd en

